

UNHCR

United Nations High Commissioner for Refugees
Haut Commissariat des Nations Unies pour les réfugiés

ÚŘAD VYSOKÉHO KOMISAŘE OSN PRO UPRCHLÍKY

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) má za úkol chránit uprchlíky a pomáhat jim po celém světě. UNHCR, které sídlí v Ženevě, bylo založeno v roce 1951 Valným shromážděním Organizace spojených národů. Jeho cílem bylo pomoci více než milionu uprchlíků v Evropě, kteří se v důsledku druhé světové války neměli kam vrátit.

V dalších desetiletích byl mandát úřadu vzhledem k rostoucímu počtu uprchlíků po celém světě každých pět let prodlužován. V prosinci roku 2003 se Valné shromáždění OSN rozhodlo zrušit časové omezení mandátu UNHCR. V roce 2008 počet osob spadajících do oblasti zájmu UNHCR po celém světě dosáhl 31,7 milionu, což představuje nárůst jak v počtu uprchlíků (11,4 milionu v roce 2007 ve srovnání 9,9 milionu v roce 2006), tak v počtu vnitřně přesídlených osob pod mandátem UNHCR (13,7 milionu v roce 2007 ve srovnání s 12,8 milionu v roce 2006).

Mezi osoby spadající do oblasti zájmu UNHCR nepatří pouze uprchlíci, ale také další skupiny – žadatelé o azyl, uprchlíci vracející se do svých domovů, osoby bez občanství a část z odhadovaných 26 milionů osob, které jsou přesídlovány v rámci své vlastní země. Tyto osoby se často označují jako „vnitřně přesídlené osoby“ (IDP).

Po dobu svého fungování pomohlo UNHCR více než 50 milionům lidí začít nový život a za svou práci bylo dvakrát oceněno Nobelovou cenou míru – v roce 1954 a znovu v roce 1981.

Současným Vysokým komisařem pro uprchlíky je António Guterres, bývalý portugalský premiér, který se úřadu ujal 15. června 2005. Je desátým Vysokým komisařem UNHCR. Hospodářské a sociální radě (ESC) podává ústní hlášení týkající se koordinace práce úřadu a Valnému shromáždění OSN každoročně předkládá písemnou zprávu o celkové práci UNHCR. Programy Vysokého komisaře schvaluje Výkonný výbor UNHCR, který v současné době zahrnuje 76 členských zemí.

Zakládací mandát UNHCR definuje uprchlíka jako osobu, která „má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních, nebo z důvodů příslušnosti k určit sociální skupině nebo zastávání určitých politických názorů, pobývá mimo svou vlast a která nemůže, nebo vzhledem ke shora uvedeným obavám nechce požívat ochrany své vlasti.“ Regionální úmluvy, například Úmluva o uprchlících Organizace africké jednoty z roku 1969 nebo Kartaginská deklarace v Latinské Americe z roku 1984 tento mandát rozšířily i na osoby, které uprchly před válkou nebo občanskými nepokoji.

Nejdůležitějším úkolem UNHCR, který je také znám jako „mezinárodní ochrana“, je zajistit respektování základních lidských práv těchto uprchlíků, včetně práva žádat o azyl, a zabezpečit, aby nikdo nebyl nucen k návratu do země, kde může být vystaven pronásledování. Úřad prosazuje mezinárodní dohody o uprchlících, monitoruje, jak vlády dodržují mezinárodní právo, a poskytuje materiální pomoc prchajícím civilistům – potraviny, vodu, přístřeší a lékařskou péči.

UNHCR se snaží dosáhnout jednoho ze tří trvalých řešení pro uprchlíky. Většina uprchlíků upřednostňuje dobrovolnou repatriaci do místa původního bydliště, to však není vždy možné. V takových případech pomáhá UNHCR uprchlíkům začít nový život jinde – buď v zemi, kde získali azyl, nebo ve třetích zemích, které jsou ochotny je trvale přijmout.

Generální tajemník OSN pravidelně žádá UNHCR, aby poskytlo pomoc i některé ze skupin vnitřně přesídlených osob, jejichž počet od konce studené války dramaticky narůstá zejména kvůli rostoucímu počtu etnických konfliktů a občanských válek.

Vnitřně přesídlené osoby nepřekročily mezinárodní hranice, a proto nemohou požívat ochrany stejných mezinárodních úmluv jako uprchlíci. Obě skupiny se však často nacházejí v podobně neutěšené situaci, a proto je zjevně nejvhodnějším řešením jednotný koordinovaný postup. Platí to obzvláště v případech repatriací, kdy se vnitřně přesídlené osoby nezdědka nacházejí ve stejné zeměpisné oblasti jako vracející se uprchlíci a mají většinou stejné potřeby. Koncem roku 2005 se OSN a další specializované agentury domluvily na přijetí lépe koordinovaného a provázaného přístupu k řešení otázky vnitřně přesídlených osob. Na základě tohoto nového „přístupu založeného na spolupráci“ bude UNHCR v budoucnu hlavní organizací, která bude dohlížet na poskytování ochrany a přístřeší vnitřně přesídleným osobám a současně spravovat a řídit již založené tábory. Od sedmdesátých let 20. století se úřad UNHCR podílel na více než 30 operacích na pomoc vnitřně přesídleným osobám, mimo jiné na Timoru, v Kosovu, Kolumbii, Afghánistánu a v nedávné době v oblasti súdánského Dárfúru. V současné době úřad poskytuje pomoc zhruba 13,7 milionům vnitřně přesídlených osob na celém světě.

Programy UNHCR jsou financovány z dobrovolných příspěvků, především od vlád, mezi dárce však patří i jednotlivci a různé organizace. Na prostředky UNHCR částečně přispívá ze svého pravidelného rozpočtu i organizace OSN. Tento příspěvek hradí jen část administrativních nákladů UNHCR.

V dubnu 2008 činil upravený rozpočet UNHCR včetně doplňkových programů 1,64 mld. USD. Mezi největší přispěvatele patří USA (367 mil. USD), Japonsko (89 mil. USD), Švédsko (85 mil. USD), Evropská komise (84 mil. USD) a Nizozemsko (74 mil. USD).

V dubnu 2008 pracovalo pro UNHCR celkem 6 351 zaměstnanců (včetně pracovníků s časově omezenou pracovní smlouvou), a to ve 268 kancelářích sídlících ve 117 zemích. Více než 86,8 % z nich působilo v terénu, často ve vzdálených a nebezpečných oblastech. Mezi nejvýznamnější pravidelné programy pomoci UNHCR v roce 2008 patří projekty v Iráku, Demokratické republice Kongo, Středoafričké Republice/Čadu/Dárfúru, Kolumbii, Somálsku, na Srí Lance, v Afghánistánu, Libérii, Jižním Súdánu a Ugandě. UNHCR se rovněž zapojuje do řešení otázek spojených se smíšenou migrací uprchlíků, žadatelů o azyl a osob migrujících z ekonomických důvodů. Kromě přesunů po souši stále častěji dochází k cestám těchto lidí napříč Atlantickým oceánem, Adenským zálivem či Středozezemním mořem.

Řešení humanitárních krizí je čím dál složitější, a UNHCR proto postupně rozšiřuje i okruh organizací, s nimiž spolupracuje. Mezi jeho partnerské organizace patří sesterské agentury OSN a více než 600 nevládních organizací.

Červen 2008